

Res no és estrany

D. SAM ABRAMS

POESIA

Màrius Sampere,
Iconograma. Edició bilingüe.
Pròleg de Marga Codina.
LA GARÚA. Santa Coloma
de Gramenet, 2004.

El Màrius Sampere tardà s'assembla força al Yeats o al Jiménez vells en el sentit que, com els seus predecessors, és completament capaç, malgrat el pas i el pes dels anys, de renovar-se contínuament. I això que la majoria de poetes, quan arriben a l'edat de Sampere, 76 anys, o han emmudit o es repeteixen de manera mecànica i incessant. Sampere sempre està a punt d'explorar algun territori poètic nou. Semblava que amb *Demúrgia* (1996) havia arribat al cim de la seva trajectòria poètica, però des d'aleshores ha anat sorprenent els seus lectors amb novetats rigoroses: *Thanatos suite* (1997), un estremidor recull monotemàtic sobre l'eutanàsia, *Subillum* (2000), un llibre radicalment despulat, *Les imminències* (2002), en què assajava tècniques formals totalment noves, *Jerarquies* (2003), un conjunt més aviat fred en el sentit que Yeats li donava al terme de *maduresa*, i, *Mutacions* (2004), el seu poemari més descarat.

I ara ens arriba *Iconograma* (2004), una proposta que, gràcies als esforços de Joan de la Vega, estrena col·lecció, *La Garúa*, i editorial, Garúa Llibros, de Santa Coloma de Gramenet.

Iconograma continua amb la tendència general dels darrers llibres de Sampere d'oferir-nos una cosa diferent i original. Per una banda, es tracta d'un llibre que té un cert aire testamentari que es percep en la urgència i la contundència finalista d'alguns dels poemes del conjunt. I, per l'altra banda, igual que *Thanatos suite*, és un recull bilingüe, català-castellà, però, a diferència del seu antecessor, la llengua base és el castellà i la llengua d'arribada és el català. És a dir, a *Iconograma*, Sampere ha volgut plantejar-se l'extraordinari repte de crear directament en castellà i després versionar-se al català. Això significa que Sampere, després de 46 anys de dedicació gairebé exclusiva al català com a vehicle d'expressió artística, torna als seus llunyans orígens literaris per recuperar la seva inicial

llengua de creació, una llengua que va emprar només fins al 1958.

A més, d'aquesta manera el seu llibre *Iconograma* es basa d'entrada en un insòlit i ambigu o contradictori joc d'intencions entre autor i traductor, per un costat, i original i traducció, per l'altre. En aquest sentit, a nivell de llengua, per exemple, els lectors habituals de Màrius Sampere trobaran simultàniament el mateix Sampere de sempre i un Sampere diferent o nou. El seu castellà és nou en dos sentits. Primer, perquè com a autor novell conrea la seva llengua d'adopció amb un cert nivell de discreció i moderació. I, des-

ment la primera pista per entendre el títol del conjunt. El neologisme de creació samperiana és evidentment el paral·lel lèxic del mot *ideograma* i significa *imatge escrita o escriptura d'imatges*. Això és el que, en ràpida successió, els 80 poemes breus del recull intenten copsar o plasmar en estat pur, l'impuls primigeni o originari de la poesia mateixa: l'impuls metafòric. És com si *Iconograma* fos un dilatat àlbum d'esbossos que hagués aconseguit de retenir la idea original de l'artista amb tota la seva força abans dels famosos *pentimenti*.

Tot el fastuós conjunt d'*Iconograma* gira entorn d'un sol concepte, la inestabilitat,

sió momentània i parcial. En realitat, l'esperit, el món i l'altíssim estan sotmesos a la gran roda de la totalitat, de manera que tots nosaltres sempre estem i estarem condemnats a percebre només parts o fragments canvians d'aquesta totalitat que sempre està en vies d'assolir la seva totalitat. Així, tal com assegurava Hegel, estem abocats a l'absolut, però de moment només estem fent camí. Per això Sampere ens etziba versos inquietants com ara "Res no és estrany, que tot és impossible", "Ja som uns altres" (la resposta samperiana al famós "je est un autre", de Rimbaud), "La resposta és anterior a la pregunta", "És mentida: no hem nascut", "Res no és possible fora del fracàs del temps", "Ningú no avança si no és cap enrere" i "Cal distingir entre Déu, el nostre Déu, i el tercer Déu, o un altre que no és el tercer sinó el diferent, l'igual a zero".

En mig de tanta fragmentarietat i tanta mutabilitat, el nostre poeta troba, com en els seus llibres anteriors, tres elements mínimament sòlids: l'amor ("Em sobto estimant-te. Jo creia que l'amor no sortia mai del seu amagatall"), la poesia ("La venjança sempre s'escriu en vers. I el poema no menteix: cou sobretot de nit") i la consciència ("Em contradic; doncs m'hi refermo"). Ara bé, a *Iconograma*, en la seva obsessiva recerca d'estabilitat, Sampere introdueix dos elements nous: un sentit d'acatament de la gran llei de la impermanència i unes clares notes testamentàries de reducció de l'extraordinària complexitat de la vida a unes poques idees commovedorament senzilles i humanes.

GRANS POEMES

Pel que fa a l'acceptació de la voluntat de fluència de la vida, a grans poemes del recull com *Astroment*, Sampere afirma que "La presència és onatge"; a *Em delecta la sang* declara: "Ara sí, ara ets tu i tot allò que ve i s'infla i madura i es desprèn: la gota. La gota és tot el que pot ser"; i a *Fet d'aigua* assevera sense subterfugis: "L'aigua, que sóc jo, es beu, abasta altres vides, les neteja, plou torna mi. No mai penedida, sempre gota a gota. Gota és sempre".

I el millor del conjunt són aquests poemes breus de signe finalista, poemes com ara *Culminació*, *No vull res* i *Segon poema final*. Justifiquen tot el llibre versos tan nets, transparents i emocionants com "Em plau la mesura de ser poc" i "Perquè ser és ser suficient, el temps just, el pes just...". De fet, justifica tota una carrera haver assolit el nivell d'humanitat i saviesa que Sampere assoleix a *Iconograma*.

TEATRE

La llarga ombra de Lorca

ARTUR PASCUAL

Llorenç Capellà,
Un bou ha mort Manolete.
AROLA EDITORS.
Tarragona, 2003.

En les cinc de la tarda del 28 d'agost del 1947 quan moria Manolete a la plaça de Linares, embestit per les banyes d'un Miura anomenat Islero que tot seguit va tirotejar la Guàrdia Civil. Va ser la primera gran tragèdia de pa i circ, o més ben dit de circ sense pa, que sacsejava els famèlics espanyolets de la postguerra. El matador de rostre patibulari (pàpelles a mitja asta, cicatriu a la galta, inexpressivitat esborronadora) es convertia en l'heroi d'un poble humiliat, castrat, amnèsic a la força. Després de tants altres, moria un home coratjós; aquesta vegada al servei d'un espectacle alienant.

Aquestes patètiques circumstàncies han servit al mallorquí Llorenç Capellà (Montuïri, 1946) per teixir una alegoria tenebrista sobre de la qual es projecta la llarga ombra de Lorca, que hauria pogut aprofitar un tema tan sucós si no hagués tingut el mateix destí que Islero. Les coincidències no es limiten a l'exhibició superficial de tricorns, gitanos i toreros morts, sinó que es nodreixen de les arrels profundes del teatre lorquí. Com a les farses populars del granadí, hi ha personatges-titelles que ballen al so de les seves misèries, pertorbadora música que no deixa de sonar. Com a les seves tragèdies andaluses, hi ha heroïnes apassionades que enarboren la bandera esquinçada de la seva desgràcia. Com als seus drames visionaris, hi ha imatges hermètiques de surrealisme preciosista.

L'autor dibuixa una arena de clarsobscurs i hi fa desfilar els seus titelles doblegats. En un sòrdid seguici funerari, alhora processó i *paseillo*, l'estraperlista, la tavernera, la gitana, el capellà, els escolans, la borratxa, els guàrdies civils, el fugitiu i fins i tot els mutilats de guerra arrosseguen els peus de camí cap al cementiri, momentàniament anestesiats per la mort del destre. A tall de pirueta llampant, l'armilla del pallasso Augusto es transforma en la jaqueta malmenada d'un vestit de torero: els mateixos brodats, els mateixos lluentons, el mateix oripell buit.

A falta de l'alegria insensata de Lorca, l'humorisme de Capellà és d'una tristesa sinistra. Entre totes les troballes d'*Un bou ha mort Manolete*, destaca el conscienciat membre de la Benemèrita, honest i idealista a la seva manera, que nega que sigui un vencedor i pronuncia aquestes paraules taciturnes: "El fet de treure pit em converteix en un còmic. Aquesta ha estat la meva victòria".

CRISTINA CALDERER

MÀRIUS SAMPERE HA PUBLICAT EL LLIBRE DE POEMES 'ICONOGRAMA'

prés, perquè Sampere ha traslladat al castellà la seva preocupació per una llengua poètica més fonamental i més essencialitzada, que es nota en els seus darrers poemaris originals en català.

UN POEMARI DENS

Iconogrames és un poemari dens de 80 composicions originals i les seves versions corresponents (un total de 160 poemes si comptem les traduccions com a poemes originals), escrit d'una manera intensa i continuada durant un temps més aviat breu. I aquí trobem justa-

aplicat a tres temes fonamentals de la vida: Déu, el món i la persona, que coincideixen justament amb les tres bases de la metafísica segons Kant. Sampere descriu aquesta tríada com *el trident* o les tres persones essencials: jo (l'esperit), tu (els altres i el món) i ell (el creador). Les referències a la inconstància de la personalitat, la realitat i la divinitat són constants, i valgui la redundància, que en aquest cas és significativa. Significativa perquè la volubilitat o precarietat del *trident* és només aparent, fruit d'una impres-